

BİL 362 Mikroişlemciler: Kesmeler

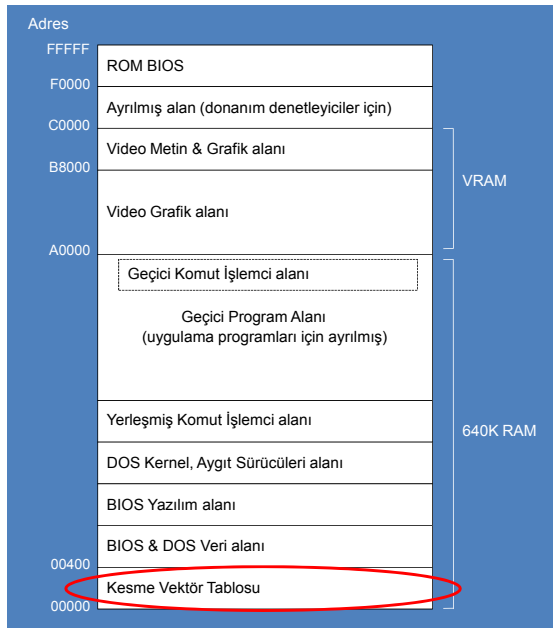
Ahmet Burak Can
abc@hacettepe.edu.tr

1

Gerçek-Adres Modu ("Real-Address Mode")

- Gerçek-adres (16-bit) modundaki programlarda:
  - Maksimum 1 MB adreslenebilir RAM
  - Tek-görevlilik
  - Bellek sınır koruma yok
  - Ofsetler 16 bit
- IBM PC-DOS: IBM-PC için ilk gerçek-adres modlu işletim sistemi
  - Daha sonra MS-DOS olarak Microsoft tarafından sahiplenildi

2

3

INT Komutu

- INT ("call to interrupt procedure") komutu tanımlanmış yazılım kesmesini ("software interrupt") işletir.
  - Bayrakları ve dönüş adresini yığığa koyar.
  - İşleyici kesme yordamını bulmak için, Kesme Vektör Tablosunu kullanır.
- Kesmeyi ele alan koda, kesme işleyici ("interrupt handler") denir.
- Sözdizimi:

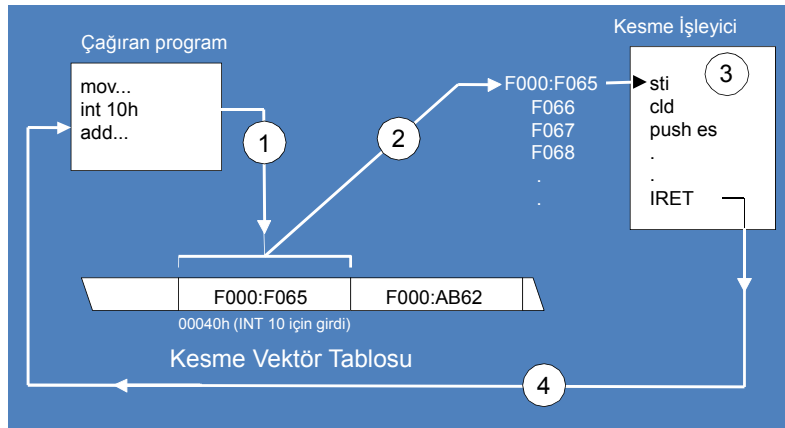
```
INT intno  
(intno = 0..Ffh)
```

Çağrılmadan önce, birtakım yazmaçların
ilklendirilmesi gerekir.

Kesme Vektör Tablosu ("Interrupt Vector Table – IVT") her olası kesme işleyici için, 32-bit bölüt-ofset adresi içerir (kesme işleyici bölüt:ofset adresleri her makine için değişir).

4

Kesme Vektörlendirme İşlemi

5

Yaygın Kullanılan Kesmeler

- INT 10h Video Servisleri
- INT 16h Klavye Servisleri
- INT 17h Yazıcı Servisleri
- INT 1Ah Tarih ve Zaman
- INT 1Ch Kullanıcı-tanımlı zamanlayıcı ("Timer") Kesmesi
- INT 21h MS-DOS Servisleri

6

INT 10H

- 00H : Video modu ayarlama
- 0EH : Ekrana karakter yazdırma
- 09H : Belli Özelliklerle Karakter Yazdırma

7

INT 10H (00H): Video Modu Ayarlama

- AH=00H
- AL yazmacına istenen mod yazılır. AL şu değerleri alabilir:
  - 00h** - text mode. 40x25. 16 colors. 8 pages.
  - 03h** - text mode. 80x25. 16 colors. 8 pages.
  - 13h** - graphical mode. 40x25. 256 colors. 320x200 pixels. 1 page.

Örnek:

```
mov al, 03h  
mov ah, 00h  
int 10h
```

8

INT 10H (0EH): Ekrana Karakter Yazdırma

- AH=0EH
- AL yazmacına ekrana yazdırılacak karakter yazılır.

Örnek:

```
mov al, 'a'
mov ah, 0eh
int 10h
```

9

INT 10H (09H): Belli Özelliklerle Karakter Yazdırma

- AH=09H
- AL yazmacına ekrana yazdırılacak karakter yazılır.
- CX: Karakterin tekrarlanma sayısı
- BL: Karakterin özelliği

Örnek:

```
mov al, 'a'
mov bl, 4
mov cx, 1
mov ah, 09h
int 10h
```

10

INT 10H (09H) için BL Yazmaç Değerleri

Hex	Renk
0	Siyah
1	Mavi
2	Yeşil
3	Camgöbeği
4	Kırmızı
5	Eflatun
6	Kahverengi
7	Açık gri
8	Koyu gri
9	Açık mavi
A	Açık yeşil
B	Açık camgöbeği
C	Açık kırmızı
D	Açık eflatun
E	Sarı
F	Beyaz

11

INT 16H (00H): Klavyeden Karakter Okuma

- AH=00H
- Okunan karakter AL yazmacına aktarılır.
- Örnek: Enter (0DH) karakteri girilene kadar girilenleri ekrana yazdıran bir program.

OKU:

```
MOV AH, 00H
INT 16H
CMP AL, 'Z'
JE SON
MOV AH, 0EH
INT 10H
JMP OKU
```

SON:

12

MS-DOS Sistem Çağrısı: INT 21h

- ASCII Kontrol Karakterleri
- Çıktı İşlevleri
- Girdi İşlevleri
- Tarih/Zaman İşlevleri

13

INT 4Ch: Süreci (“Programı”) Bitir

- İşleyen süreci (programı) bitirir ve çağıran sürece seçimli olarak 8-bit kod döndürür.
  - 0 dönüş kodu, genellikle başarılı sonlandırma anlamına gelir.
- Örnek:

```
mov ah,4Ch          ; süreci bitir
mov al,0            ; dönüş kodu
int 21h

; Aşağıdakine denktir:

.EXIT 0
```

14

ASCII Kontrol Karakterleri

- Çoğu INT 21h işlevi, aşağıdaki kontrol karakterlerine göre işletilir:
  - 08h – “Backspace” (sola doğru bir kolon kayar)
  - 09h – “Horizontal tab” (n kolon ileri atlar)
  - 0Ah – “Line feed” (bir sonraki çıktı satırına geçer)
  - 0Ch – “Form feed” (bir sonraki yazıcı sayfasına geçer)
  - 0Dh – “Carriage return” (en soldaki çıktı kolonuna geçer)
  - 1Bh – “Escape” karakteri

15

Seçilmiş Çıktı İşlevleri

- ASCII kontrol karakterleri:
  - 02h, 06h – Standart çıktıya karakter yazar
  - 05h – Varsayılan yazıcıya karakter yazar
  - 09h – Standart çıktıya dizgi yazar

16

(INT 21h İşlevleri) 02h ve 06h:

Standart Çıktıya Karakter Yazmak

Standart çıktıya “A” harfini yazmak için:

```
mov ah,02h
mov dl,'A'
int 21h
```

Standart çıktıya “backspace” karakteri yazmak için (06H işlevinde, DL’nin değeri 0...254 aralığında ise ekrana yazılır. 255 ise klavyeden okunur.):

```
mov ah,06h
mov dl,08h
int 21h
```

(ZF=0 ise AL, karakterini ASCII kodunu taşır.)

17

(INT 21h İşlevi) 05h:

Varsayılan Yazıcıya Karakter Yazmak

Varsayılan yazıcıya “A” harfini yazmak için:

```
mov ah,05h
mov dl,65
int 21h
```

Varsayılan yazıcıya “horizontal tab” karakteri yazmak için:

```
mov ah,05h
mov dl,09h
int 21h
```

18

(INT 21h İşlevi) 09h:

Standart Çıktıya Dizgi Yazmak

- Dizgi '\$' karakteriyle sonlanmalıdır.
- DS, dizginin tanımlandığı bölüte referans etmeli ve DX, dizginin ofsetini içermelidir.

```
.data
string BYTE "Bu bir dizgidir.$"

.code
mov ax,@data
mov ds,ax

mov ah,9
mov dx,OFFSET string
int 21h
```

19

Seçilmiş Girdi İşlevleri

- ASCII kontrol karakterleri:
  - 01h, 06h – Standart girdiden karakter okur
  - 0Ah – Standart girdiden arabellekteki diziye okur.
  - 0Bh – Standart girdi arabelleğinin durumunu okur.
  - 3Fh – Dosya veya aygıttan okur

20

(INT 21h İşlevi) 01h:

Standart Girdiden Karakter Okumak

- Girilen karakteri yankılandırır.
- Arabellek boşsa karakterin girilmesini bekler.
- “Ctrl-Break” (^C) için kontrol eder.

```
.data
char BYTE ?
.code
mov ah,01h
int 21h
mov char,al
```

(AL, karakterini ASCII kodunu taşır.)

21

(INT 21h İşlevi) 06h:

Standart Girdiden Beklemeden Karakter Okumak

- Girilen karakteri yankılandırmaz.
- Girdi için beklemez (girilen karakteri kontrol etmek için sıfır bayrağını (ZF) kullanır).
- Örnek: Bir karakter basılana kadar döngüyü tekrar etmek.

```
.data
char BYTE ?
.code
L1: mov ah,06h          ; klavye girdisi
    mov dl,0FFh        ; girdi için bekleme
    int 21h
    jz L1               ; karakter yok: döngüyü tekrar et
    mov char,al         ; karakter basıldı: sakla
    call DumpRegs       ; yazmaçları görüntüle
```

(ZF=0 ise AL, karakterini ASCII kodunu taşır.)

22

(INT 21h İşlevi) 0Ah:

Standart Girdiden Arabellekteki Diziyi Okumak - 1

- Maksimum girdi boyunu tanımlayan ve girdi karakterlerini tutan bir yapının önceden oluşturulması gerekir.

- Örnek:

```
count = 80

KEYBOARD STRUCT
    maxInput BYTE count ; girilebilecek max karakter sayısı
    inputCount BYTE ?   ; gerçek girdi sayısı
    buffer BYTE count DUP(?) ; girdi karakterlerini tutar
KEYBOARD ENDS
```

(Kesme işletildiğinde *buffer* , girdi karakterlerini taşır.)

23

(INT 21h İşlevi) 0Ah:

Standart Girdiden Arabellekteki Diziyi Okumak - 2

Kesmeyi işletmek için:

```
.data
kybdData KEYBOARD <>

.code
    mov ah,0Ah
    mov dx,OFFSET kybdData
    int 21h
```

“Enter” (veya ^C) tuşu basılana kadar girilen arabellekteki diziyi standart girdiden okur.

İşlev bittiğinde *inputCount* , okunan karakter sayısını döndürür.

24

(INT 21h İşlevi) 0Bh:

Standart Girdi Arabelleğinin Durumunu Okumak

- “Ctrl-Break” (^C) ile kesilebilir.
- Örnek: Bir tuş basılana kadar döngüyü tekrar et; basılan karakteri sakla.

```
L1: mov ah,0Bh      ; arabelleğin durumunu oku
    int 21h
    cmp al,0        ; arabellek boş mu?
    je  L1          ; evet: tekrar dön
    mov ah,1        ; hayır: tuşu oku
    int 21h
    mov char,al     ; ve sakla
```

(Bekleyen karakter varsa AL=0FFh, yoksa AL=0)

25

Örnek: Dizgi Şifreleme

Standart girdiden okur, her baytı şifreler ve standart çıktıya yazar.

```
XORVAL = 239          ; 0-255 arasında herhangi bir değer
.code
main PROC
    mov ax,@data
    mov ds,ax
L1:  mov ah,6          ; doğrudan klavyeden girdi
    mov dl,0FFh       ; karakter için bekleme
    int 21h           ; AL = karakter
    jz  L2            ; ZF = 1 ise çık
    xor al,XORVAL
    mov ah,6          ; çıktıya yaz
    mov dl,al
    int 21h
    jmp L1            ; döngüyü tekrar et
L2:  .exit
```

26

Örnek: Bir Karakter Dizisi Okuma

Aşağıdaki kod kesimi, standart girdiden bir dizgiyi okur ve sonu “null” ile biten bir karakter dizisi döndürür.

```
.data
    buffer BYTE 20 DUP(?)
.code
    mov si,OFFSET buffer
    mov cx,LENGTHOF buffer
    dec cx          ; “null” bayt için yer ayır
L1:  mov ah,1        ; işlev: klavyeden girdi
    int 21h         ; karakteri AL’de döndürür
    cmp al,0Dh      ; satır sonu mu?
    je  L2          ; evet: bitir
    mov [si],al     ; hayır: karakteri sakla
    inc si          ; arabellek imlecini arttır
    loop L1         ; CX=0 olana kadar dön
L2:  mov BYTE PTR [si],0 ; “null” baytı yerleştir
    ret
```

27

Tarih/Zaman İşlevleri

- ASCII kontrol karakterleri:
  - 2Ah – Sistem tarihini okur.
  - 2Bh – Sistem tarihini belirler.
  - 2Ch – Sistem zamanını okur.
  - 2Dh – Sistem zamanını belirler.

28

(INT 21h İşlevi) 2Ah: Sistem Tarihini Okumak

- Yılı CX, ayı DH, günü DL ve haftanın gününü (pazar = 0) AL yazmacında döndürür.

```
mov ah,2Ah
int 21h
mov year,cx
mov month,dh
mov day,dl
mov dayOfWeek,al
```

29

(INT 21h İşlevi) 2Bh: Sistem Tarihini Belirlemek

- Tarih günleme başarılı ise AL=0, değilse AL=0FFh döner.

```
mov ah,2Bh
mov cx,year
mov dh,month
mov dl,day
int 21h
cmp al,0
jne failed
```

30

(INT 21h İşlevi) 2Ch: Sistem Zamanını Okumak

- Saati (0-23) CH, dakikayı (0-59) CL, saniyeyi (0-59) DH ve saniyenin yüzde birini (0-99) DL yazmacında döndürür.

```
mov ah,2Ch
int 21h
mov hours,ch
mov minutes,cl
mov seconds,dh
```

31

(INT 21h İşlevi) 2Dh: Sistem Zamanını Belirlemek

- Zaman günleme başarılı ise AL=0, değilse AL=0FFh döner.

```
mov ah,2Dh
mov ch,hours
mov cl,minutes
mov dh,seconds
int 21h
cmp al,0
jne failed
```

32

Standart MS-DOS Dosya Girdi/Çıktı Servisleri

- ASCII kontrol karakterleri:
  - 3Ch – Dosyayı oluşturur
  - 3Dh – Varolan dosyayı açar.
  - 3Eh – Dosyayı (“file handle”) kapatır.
  - 42h – Dosya imlecini (“file pointer”) hareket ettirir.
  - 3fh – Dosyadan okuma
  - 40h – Dosyaya yazma
  - 5706h – Dosyanın oluşturulduğu tarih ve zamanı okur.

33

(INT 21h İşlevi) 3Ch: Dosya Oluşturmak

- AH = 3Ch
- CX = özellikler (0 = normal, 1 = salt okunur, 2 = gizli, 4 = sistem, 16 = arşiv)
- DS:DX = dosya adının bölüt:ofseti

34

Örnek: Yeni Bir Dosya Oluşturmak

```
.data
    filename db "c:\myfile.txt", 0
    handle dw ?
.code
    mov ah, 3ch
    mov cx, 0
    mov dx, offset filename
    mov ah, 3ch
    int 21h
    jc err
    mov handle, ax
    jmp k
err:
; ....
k:
```

(Dosya oluşturma/açma başarılı ise CF=0, AX=dosya tanıtıcı, CX=yapılan işlem; başarısız ise CF=1 döner.)

35

(INT 21h İşlevi) 3Dh: Varolan Dosya Açmak

- AH = 3Dh
- AL = (0 = normal, 1 = write, 2 = read)
- DS:DX = dosya adının bölüt:ofseti

```
.data
    filename db "c:\myfile.txt", 0
    handle dw ?
.code
    mov al, 2
    mov dx, offset filename
    mov ah, 3dh
    int 21h
    jc err
    mov handle, ax
    jmp k
err:
; ....
k:
```

36

(INT 21h İşlevi) 3Eh: Dosya Tanıtıcıyı Kapatmak

- Dosya açıldığı sırada INT 21h ile döndürülen aynı dosya tanıtıcı ("file handler") kullanılır.

- Örnek:

```
.data
filehandle WORD ?
.code
    mov  ah,3Eh
    mov  bx,filehandle
    int  21h
    jc   failed
```

(Dosya kapatma başarılı ise CF=0, değilse CF=1 döner.)

37

(INT 21h İşlevi) 3Fh: Dosya veya Aygıttan Okumak

- Bayt bloklarını okur.
- "Ctrl-Break" (^C) ile kesilebilir.
- Örnek: Klavyeden dizgi okumak.

```
.data
inputBuffer BYTE 127 dup(0)
bytesRead WORD ?
.code
    mov  ah,3Fh
    mov  bx,handle           ; klavyeden okurken handle=0
    mov  cx,127              ; okunacak max bayt sayısı
    mov  dx,OFFSET inputBuffer ; hedef konum
    int  21h
    mov  bytesRead,ax        ; karakter sayisini sakla
```

(AX, okunan bayt sayısını döndürür.)

38

(INT 21h Function) 40h: Dosya veya Aygıt Dizgi Yazmak

Girdi: BX = dosya veya aygıt işleyici ("handler") (konsol = 1),
CX = yazılacak bayt sayısı,
DS:DX = dizinin adresi

```
.data
mesaj "Dizgi yazıyoruz."
baytSayisi WORD ?
.code
    mov  ax, @data
    mov  ds, ax

    mov  ah,40h
    mov  bx, handle           ;Ekрана yazarken handle=1
    mov  cx,LENGTHOF mesaj
    mov  dx,OFFSET mesaj
    int  21h
    mov  baytSayisi,ax        ; ax = yazılan bayt sayisini döndürür
```

39

(INT 21h İşlevi) 42h: Dosya İmlecini Hareket Ettirmek

Bir (metin veya ikili) dosyaya rastgele erişime izin verir.

```
mov  ah,42h
mov  al,0                   ; başlangıca göre offset
mov  bx,handle
mov  cx,offsetHi           ; CX:DX = 32-bit offset
mov  dx,offsetLo
int  21h
```

AL imlecin ofsetinin nasıl hesaplandığını gösterir:

- 0: Dosyanın başlangıcına göre ofset
- 1: İmlecin mevcut durumuna göre ofset
- 2: Dosyanın sonuna göre ofset

(İmleç hareketi başarılı ise CF=0 ve DX:AX=başlangıca göre yeni konumun ofseti; başarısız ise CF=1 döner.)

40

Örnek: Yeni Dosya Açıp, Yazma, Okuma -1

```
.data
    filename db "myfile.txt", 0
    handle dw ?
    data db " hello files! "
    data_size=$-offset data
    buffer db 4 dup(' ')
.code
    mov ah, 3ch
    mov cx, 0
    mov dx, offset filename
    mov ah, 3ch
    int 21h                ; create file...
    mov handle, ax

    mov bx, handle
    mov dx, offset data
    mov cx, data_size
    mov ah, 40h
    int 21h                ; write to file...
```

41

Örnek: Yeni Dosya Açıp, Yazma, Okuma - 2

```
mov al, 0
mov bx, handle
mov cx, 0
mov dx, 7
mov ah, 42h
int 21h                ; seek...

mov bx, handle
mov dx, offset buffer
mov cx, 4
mov ah, 3fh
int 21h                ; read from file...

mov bx, handle
mov ah, 3eh
int 21h                ; close file...
ret
```

42